

години [8, арк. 53]. У 1920 році М. Соколов суміщав дві посади: вчителя співів та діловода канцелярії учительського інституту [8, арк. 55].

У процесі дослідження був виявлений факт, що в 1917–1918 рр. у Вінницькому учительському інституті співи викладав К. Стеценко.

В архівних джерелах знайдено звернення Міністерства приписів (від 28. 05. 1915 р.) до колективу учительського інституту, де наголошується на необхідності дотримання «Правил іспитів» (параграф № 74). У ньому йдеться про те, що педагогічним радам надається право при виставленні оцінки керуватися не лише результатом екзаменаційної відповіді, але й загальним враженням від достатньої зрілості учня, що закінчує курс навчального закладу. [9, арк. 41]. Було б корисно використати ці правила в сучасній системі освіти.

Згідно із розпорядженням Подільського відділу народної освіти від 30 липня 1920 року, учительський інститут був реорганізований в інститут народної освіти. Так, після реорганізації існуючих навчальних закладів, підготовка вчителів здійснювалася у Кам'янець-Подільському і Вінницькому інститутах народної освіти, педагогічних школах та педагогічних курсах.

Висновки. Початок ХХ століття можна розглядати як період, коли створювались передумови для формування такого цілісного педагогічного явища, як загальна музична освіта. Водночас ми не змогли охопити всі аспекти окресленої проблеми. Предметом подальшого наукового пошуку можуть стати

питання про періоди розвитку загальної музичної освіти, аналіз змісту загальної музичної освіти, становлення музичних знань, особливості загальної музичної освіти в умовах полікультурного середовища тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Анохіна Л. С. З історії освіти у м. Вінниці (II пол. XIX – поч. XX ст.) / Л. С. Анохіна // Подільська старовина: зб. наук. праць. Ювілейний випуск до 80-річчя з дня заснування музею / відпов. ред. В. А. Косаківський. – Вінниця, 1998. – С. 93–94.
2. Державний архів Вінницької області (ДАВО), ф. 13, оп. 1, спр. 1, 156 арк.
3. ДАВО, ф. 13, оп. 1, спр. 2, 253 арк.
4. ДАВО, ф. 13, оп. 1, спр. 37, 109 арк.
5. ДАВО, ф. 13, оп. 1, спр. 48, 414 арк.
6. ДАВО, ф. 13, оп. 1, спр. 61, 104 арк.
7. ДАВО, ф. 54, оп. 152, спр. 62, 110 арк.
8. ДАВО, ф. 54, оп. 153, спр. 82, 57 арк.
9. ДАВО, ф. 54, оп. 154, спр. 181, 78 арк.
10. Сесак І. В. Освіта на Поділлі: у 2-х ч. – Ч. II. Середні навчальні заклади у другій половині XIX – початку XX ст. / Іван Васильович Сесак. – Кам'янець-Подільський, 1999. – 599 с.
11. Томчук М. Учительські семінарії в Правобережній Україні в II пол. XX ст. / М. Томчук // Український історичний журнал. – 1994. – № 4. – С. 50–60.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Найда Віра Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики музичного мистецтва Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Наукові інтереси: становлення і розвиток музичної освіти Поділля.

УДК: 378.091.013: 785.1

КРИТЕРІАЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ АПАРАТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія ОВЧАРЕНКО (Кривий Ріг)

Постановка проблеми. Модернізація професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності в Україні потребує урахування світових парадигмальних освітніх ідей, вимог Європейської вищої освіти, сучасного мистецько-педагогічного досвіду, інноваційних технологій вокально-педагогічного навчання та оцінювання його результатів.

Визначення критеріїв оцінювання ефективності досліджуваного предмету, явища, процесу одне із найважливіших питань у педагогічній науковій думці. Критерії

оцінювання, як узагальнений показник розвитку педагогічної системи та успішної діяльності, є основою для класифікації і оцінки на засадах виокремлення сукупності ознак показників. Критерії, показники та індикатори, за допомогою яких здійснюється оцінка стану та розвитку досліджуваного предмета, входять у критеріально-оцінювальний апарат [5, с. 42].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях сучасних вітчизняних учених проблемі оцінювання ефективності професійної підготовки вчителів приділяється особлива увага. С. О. Сисоевою визначено

групу критеріїв для оцінки готовності до професійної педагогічної діяльності майбутніх учителів [6, с. 219]: операційні, що пов'язані з організацією і протіканням основних процесів діяльності і виражають закономірності їх розвитку та результат щодо досягнення цілей або реалізації окреслених потреб; економічні, які пов'язані з величиною (вартістю) позитивних ефектів (корисних) і негативних (накладів), що виражають корисність системи щодо основної діяльності (зі створення, із надання послуг та ін.); інформаційні, котрі пов'язані з організацією системи і перебігом інформаційних процесів, що виражають вплив цих процесів на поведінку системи; технічні, що пов'язані з готовністю елементів системи, особливо технічних засобів, що виражають вплив техніки на поведінку системи; експлуатаційні, які пов'язані з функціонуванням засобів діяльності, що виражають вплив функціонування засобів діяльності на здатність системи до ефективної дії в окреслених межах часу.

Н. І. Мачинська, досліджуючи розвиток педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю, оцінювала її ефективність за критеріями [3, с. 258]: мотиваційної готовності, процесуально-діяльнісної готовності, сформованості професійно-особистісних цінностей, сформованості методологічної культури, готовності до навчання протягом життя.

Мета статті полягає у визначенні критеріально-оцінювального апарату професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досліджень з мистецької педагогіки показав схожість наукових позицій вчених щодо визначення групи критеріїв, що пояснюється специфікою мистецько-педагогічної освіти вчителя. Для оцінювання діяльності вчителя мистецьких дисциплін науковці включають у систему критеріїв: мотиваційний, емоційний (афективний), когнітивний (пізнавальний), творчий (креативний) критерій. Досліджуючи ефективність творчого розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва, С. В. Коновець визначено три групи критеріїв [2, с. 326]: особистісно-мотиваційний; когнітивно-праксеологічний; креативний.

Н. Г. Мозгальновою розроблено систему критеріїв та показників готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності в школі [4, с. 21]: першу групу критеріїв (мотиваційно-цільовий компонент) складають критерії, які дозволяють з'ясувати міру сформованості мотивації студентів до навчання гри на музичному інструменті та

можливості досягнення успіху в даній сфері; другу групу критеріїв (емоційно-вольовий компонент) – ступінь емоційно-вольового ставлення до виконавської діяльності; третю групу критеріїв (креативно-інтерпретаційний компонент) – міру творчої спрямованості студентів у процесі навчання; четверту групу критеріїв (інформаційно-пізнавальний компонент) – рівень музично-теоретичної обізнаності й виконавських знань; володіння вміннями та навичками здобувати, систематизувати і відтворювати знання й нову інформацію; виявляти рівень знань для проведення музично-освітніх заходів у школі; п'яту групу критеріїв (оцінювально-рефлексивний компонент) – міру розвитку умінь аналітично-критичного оцінювання мистецьких явищ; здатності студентів до спостережень та самоспостережень, до адекватної самооцінки рівня власної виконавської підготовки та об'єктивного оцінювання інших; здатності до рефлексивного оцінювання педагогічних ситуацій.

Досліджуючи формування ціннісних компетентностей майбутніх учителів музики у процесі диригентсько-хорової підготовки, К. В. Кабріль оцінювала їх за критеріями [6, с. 10–16]: афективні критерії, які характеризують «емоційно-вольовий тон» (М. М. Бахтін) духовного потенціалу; когнітивні критерії, які виявляють здатність майбутнього вчителя музики оцінювати та здійснювати музично-теоретичний та вокально-хоровий аналіз виконуваного твору; поведінкові критерії, які спрямовані на оцінку рівня сформованості професійних умінь, характер творчої самореалізації студентів, передбачають здатність майбутніх учителів музики засобами хорового співу сприяти естетичному розвитку школярів.

З метою виявлення сформованості вокально-виконавської культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки, Ван Цзяньшу визначено критерії: міру мотиваційної цілеспрямованості до формування вокально-виконавської культури; ступінь готовності майбутніх учителів музики до опанування вокально-виконавським комплексом; міру здатності до фахової самореалізації в процесі виконання вокальних творів у різних дієвих формах [7, с. 17].

У розробці критеріїв та показників оцінювання професійної підготовки майбутніх учителів необхідно враховувати вимоги, при яких: а) критерії повинні бути упорядковані таким чином, щоб відображалась послідовність вирішення завдань дослідження і його перспективність; б) критерії мають бути доступними і наочно переконливими для усвідомлення всіма учасниками експеримен-

тального дослідження (як викладачами, так і студентами, а також працюючими вчителями) [2, с. 325].

Розробка системи критеріїв і показників сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності здійснювалась із врахуванням принципів відповідності критеріїв та їх показників компонентам готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності; детермінованості та взаємозв'язку критеріїв, як ознак системності, що використовуються для оцінювання рівня сформованості всіх компонентів структури готовності майбутніх фахівців до вокально-педагогічної діяльності: мотиваційного, емоційно-процесуального; семіотично-герменевтичного; аксіологічно-культурологічного; творчо-виконавського; навчально-виховного; організаційно-просвітницького, особистісно-розвивального тощо; адаптивності критеріального апарату до науково-дослідних умов та навчально-виховного процесу у практиці вищого навчального закладу.

Отже, критеріально-оцінювальним апаратом професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності є система, яка включає вісім критеріїв. Кожен із критеріїв спрямований на оцінку сформованості визначеного компонента структури готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності, а саме: 1) особистих знань, умінь та здатностей студента; 2) здатності до формування знань та вмінь учнів; 3) ціннісного ставлення студента.

Мотиваційний критерій характеризує рівень сформованості мотивації, знань, умінь майбутнього вчителя музичного мистецтва до опанування вокально-педагогічною діяльністю; сформованості професійних знань, умінь формування цілей, мотивів, інтересів, духовних потреб учнів у сфері вокально-хорового та вокального мистецтва; усвідомлення особистісного смислу до мотиваційного компоненту вокально-педагогічної діяльності, що є основою ціннісного ставлення майбутнього вчителя до такого виду діяльності.

Емоційно-процесуальний критерій характеризує рівень сформованості емоційно-вольових якостей, знань, умінь особистості майбутнього вчителя до здійснення вокально-педагогічної діяльності, враховуючи здатність до емоційного сприймання вокального мистецтва; сформованості професійних знань і вмінь управління процесом емоційного розвитку і емоційної регуляції учнів; сформованості ціннісного ставлення студента

до емоційно-процесуального компоненту вокально-педагогічної діяльності.

Семіотично-герменевтичний критерій характеризує рівень сформованості знань майбутнього фахівця у сфері музичної семіотики (враховуючи її три виміри: семантику, синтактику, прагматику) і герменевтики, а також професійних умінь аналізувати, систематизувати, узагальнювати, інтерпретувати вокальний твір; сформованості технологічних знань і вмінь здійснення семіотично-герменевтичного аналізу та донесення його результатів учням у практичній діяльності; сформованості ціннісного ставлення майбутнього фахівця до семіотично-герменевтичного компоненту вокально-педагогічної діяльності.

Аксіологічно-культурологічний критерій характеризує рівень сформованості вокально-педагогічної культури майбутнього вчителя музичної культури; сформованості професійних культурологічних та аксіологічних знань і вмінь формування вокальної культури учнів; сформованості ціннісного відношення майбутнього вчителя музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

Творчо-виконавський критерій характеризує рівень сформованості здатності майбутнього фахівця до вокального виконавства та сформованість його вокально-виконавських знань і вмінь; сформованості знань і вмінь творчо-виконавського навчання, виховання і розвитку учнів; сформованості ціннісного ставлення студента до творчо-виконавського виду діяльності.

Психолого-педагогічний критерій характеризує рівень сформованості знань і вмінь із загальної, мистецької (зокрема, вокальної) психології і педагогіки; сформованості професійних знань і вмінь навчати, виховувати, розвивати учнів з вокального мистецтва; ціннісного ставлення студента до навчально-виховного компоненту вокально-педагогічної діяльності.

Організаційно-просвітницький критерій характеризує рівень сформованості знань, умінь і здатності майбутнього вчителя до організаційної та просвітницької вокально-педагогічної діяльності; сформованості професійної здатності до формування організаторських та просвітницьких знань і вмінь учнів; сформованості ціннісного ставлення майбутнього фахівця до такого компоненту вокально-педагогічної діяльності.

Особистісно-розвивальний критерій характеризує рівень сформованості особистісних рис, знань, умінь та здатності майбутнього вчителя до самовдосконалення у майбутній професійній діяльності;

сформованість професійних знань і вмінь здійснювати особистісний та вокальний розвиток учнів; сформованість ціннісного ставлення студентів до підвищення професійної майстерності з вокального виконавства та вокальної педагогіки протягом життя.

Висновки. Таким чином, у визначенні критеріально-оцінювального апарату професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності враховано принципи: відповідності критеріїв та їх показників компонентам готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності; детермінованості та взаємозв'язку критеріїв, як ознак системності; адаптивності критеріального апарату до освітнього процесу у практиці вищого навчального закладу.

Критеріально-оцінювальний апарат професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності склали вісім критеріїв та їх показників: мотиваційний, емоційно-процесуальний, семіотично-герменевтичний, аксіологічно-культурологічний, творчо-виконавський, психолого-педагогічний, організаційно-просвітницький, особистісно-розвивальний.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кабріль К. В. Формування ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Катерина Володимирівна Кабріль. – Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – 2013. – 20 с.

2. Коновець С. В. Теоретичні і методичні основи творчого розвитку майбутнього учителя образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах: дис. ... доктор пед. наук, 13.00.04 / Світлана Володимирівна Коновець. – Київ, 2012. – 471 с.

3. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: [монографія] / Н. І. Мачинська; [за ред. докт. пед. наук, проф., член-кор. НАПН України С. О. Сисоєвої]. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 416 с.

4. Мозгальова Н. Г. Теорія та методика інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного виховання» / Наталія Георгіївна Мозгальова. – К., 2013. – 43 с.

5. Педагогічна майстерність: [підручник] / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; [За заг. ред. І. А. Зязюна]. – 2-ге вид. допов. і переробл. – Київ: Вища освіта, 2004. – 422 с.

6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: [підручник] / С. О. Сисоєва. – Київ: Міленіум, 2006. – 346 с.

7. Цзяньшу Ван. Формування вокально-виконавської культури майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук, спец.: 13.00.02 «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання» / Ван Цзяньшу. – Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – 2013. – 20 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Овчаренко Наталія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

УДК: 378+785+78.09-042.65

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Тетяна ОСАДЧА, Олександра КРИСТЕВА (Одеса)

Постановка проблеми. Найбільш повно особистість розкривається в професійній сфері, де проявляються індивідуальність, ініціативність, самостійність. Основним способом такого прояву виступає виконавська діяльність студента-музиканта в навчальному процесі, яка передбачає самостійне бачення і пізнання музики, опору на її специфічні закономірності, прояв до неї особистісного ставлення. Ефективність майбутньої професійної діяльності фахівця залежить не

тільки від придбаних у ВНЗ професійних знань, умінь і навичок, а й від рівня сформованості здатності до подальшого самостійного професійно-творчого розвитку. В існуючій сьогодні системі вищої музично-педагогічної освіти спостерігається потреба в інтелектуальних, ініціативних фахівцях з розвиненим творчим мисленням. Проте в процесі підготовки майбутнього вчителя у ВНЗ недостатньо уваги приділяється самостійній творчій діяльності студентів, що формує певну